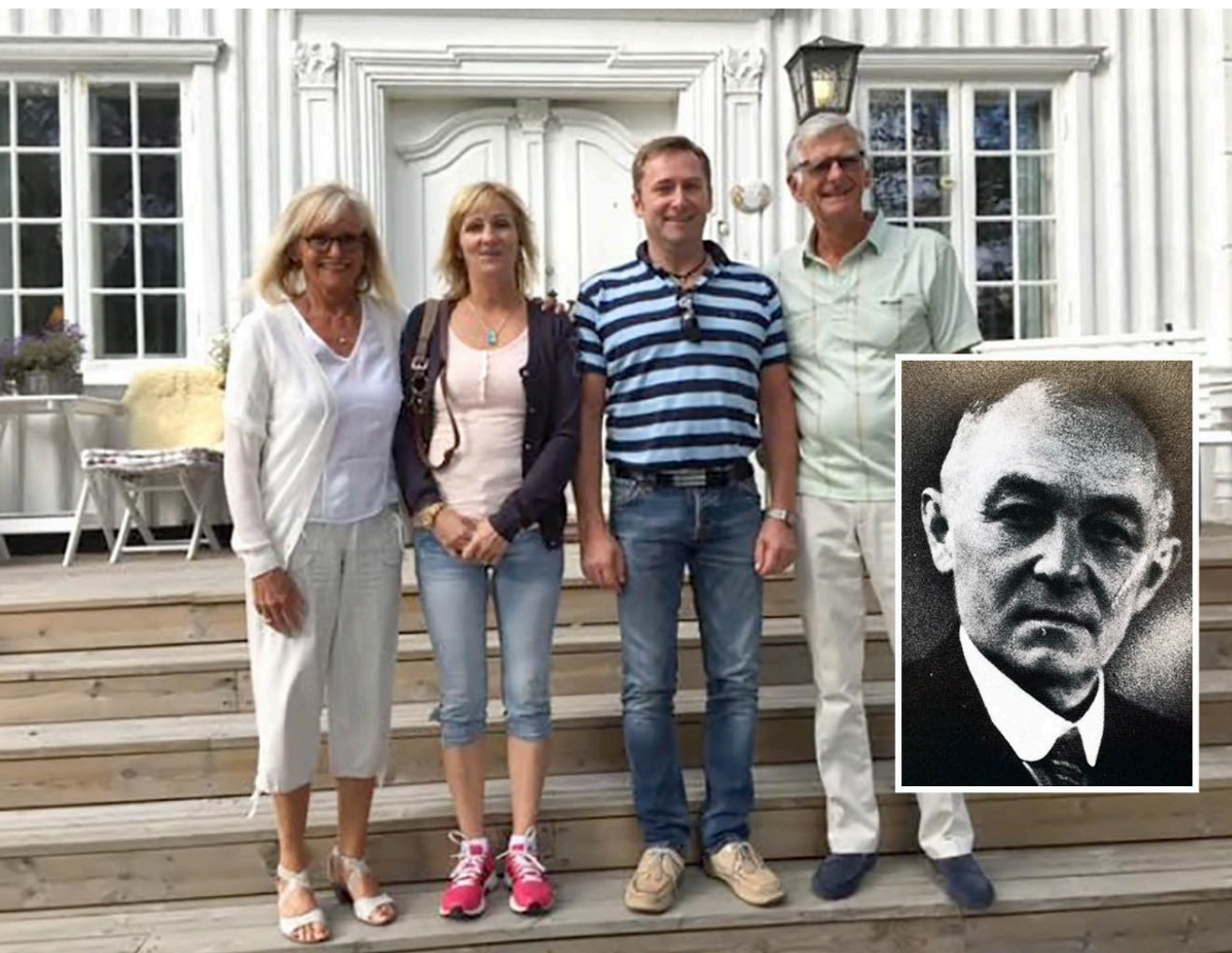

YTRE ENEBAKK HISTORISK BOLIG OG EIENDOM FAMILIER

Bestefarens bitre Enebakk-salg i 1922: 100 år senere besøkte barnebarnet godset – og minnes «Aggel» med varme

På sin 75-årsdag fikk Axel Fridtjof Gulbranson oppleve et historisk øyeblikk, da han endelig krysset dørstokken til det staselige hovedhuset på Vestby gård i Ytre Enebakk. Fra venstre: Unni, datteren Ellen Hege, sønnen Carl August, og Axel Fridtjof. Innfelt Axel Gulbranson, som solgte Vestby i et dramatisk oppgjør for over 100 år siden. Foto: Privat/Enebakk bygdebok

Axel Gulbranson solgte sitt livsverk i Enebakk i 1922, et valg drevet av en følelse av urettferdighet. Over 100 år senere forteller hans barnebarn, Axel Fridtjof Gulbranson, om familiens vei videre.

For abonnenter

«Mener de dette, Gulbranson?»

Året er 1922 og ordfører i Enebakk, Jakob Brevig, har akkurat stilt spørsmålet til Axel Gulbranson (1866-1950) som er godseier på både Vestby og Vik gårder i Ytre Enebakk.

Det store eiendomskomplekset er bygget opp gjennom blant annet mangeårig lønnsomhet innen skog - og sagbrukvirksomhet, og inneholder cirka 16.000 dekar skog, 700 dekar innmark og vel 30 husmannsplasser.

Gulbranson har akkurat tilbudt kommunen å kjøpe alt for 1,75 millioner kroner, fordi han mener han har fått et altfor høyt og urimelig skattekrav fra myndighetene.

«Ja, selvfølgelig!» svarer han.

Odelsretten forsvant

– Han var nok sta da han sa ja.

Det forteller barnebarnet til Axel Gulbranson, Axel Fridtjof Gulbranson (!) fra Strømmen.

For ti år siden, da han fylte 75 år, fikk han selv endelig gleden av selv å krysse dørstokken på Vestby gård for første gang.

Det står i Enebakk bygdebok, og barnebarnet forteller det samme:

Bestefaren angret.

Axel Fridtjof Gulbranson husker at også hans pappa Carl August Gulbranson (1900–1961) var preget. Carl August Gulbranson var eneste gutt i en søskenflokk på fem, i en tid hvor odelsloven fortsatt ga sønner fortrinnsrett.

– Min far hadde innrettet livet sitt etter å skulle overta gården, og var 22 år gammel da den ble solgt. Årsaken til at jeg ikke besøkte gården før jeg gjorde var fordi han var trist og bitter over det som hadde skjedd. Det hendte nemlig ofte at vi kjørte til Ytre Enebakk, men vi stoppet alltid ved

broen, og selv om jeg husker at alléen opp lokket så gikk vi aldri så langt, fordi faren min ikke ville.

Unni og Axel Fridtjof har vært gift i 65 år og er så ofte de kan på hytta ved sjøen i sommerhalvåret og reiser sydover i vinterhalvåret. - Kanskje var det bra det som skjedde, for ellers ville ikke mitt liv blitt som det ble - veldig bra!, sier han. Foto: Privat

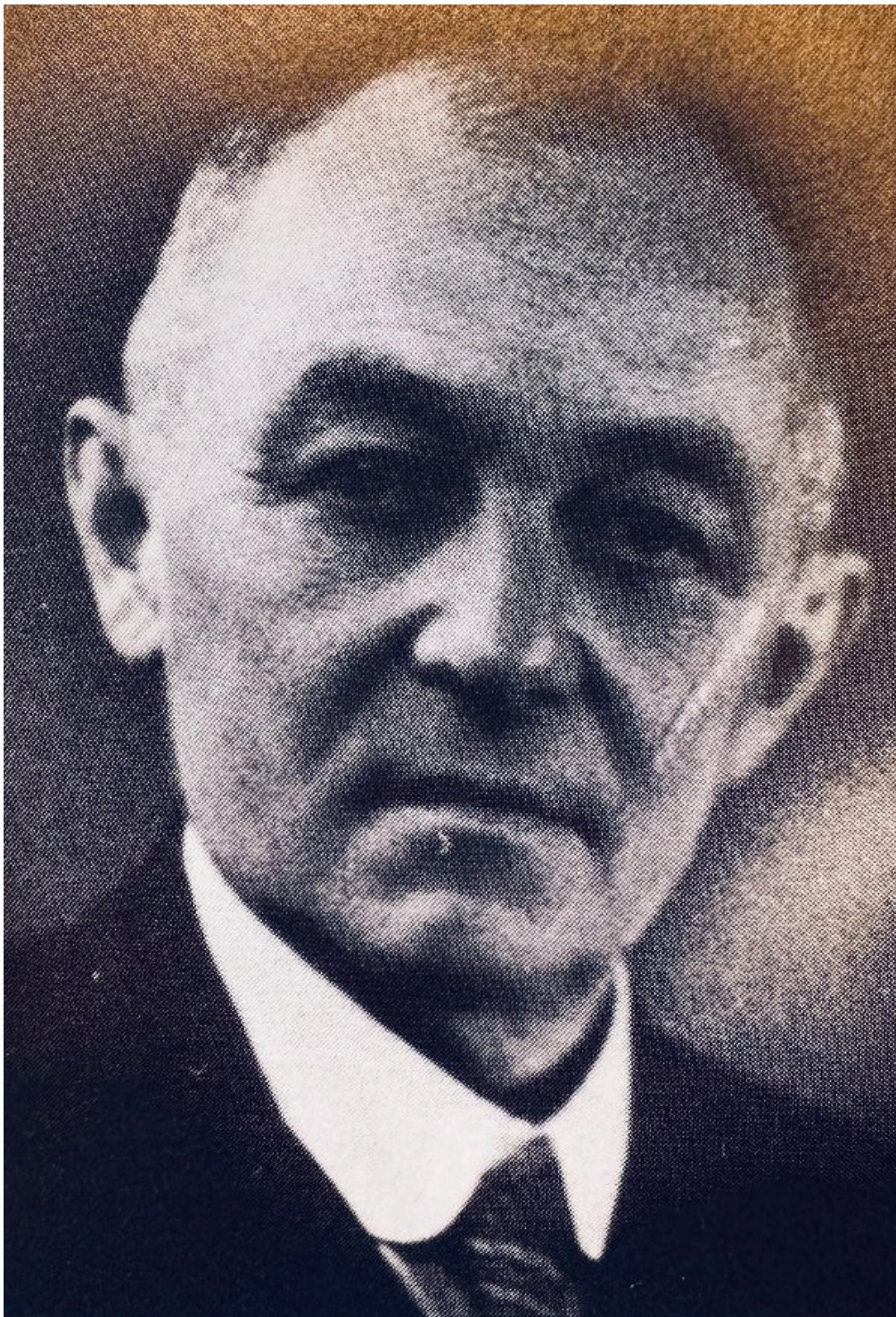
Veiskille som formet Ytre

Kjøpet i 1922 ble imidlertid en stor økonomisk utfordring for Enebakk kommune, med påfølgende nedgangstider og et skogbruk som ikke lenger var like lønnsomt som det hadde vært.

De kommende årene delte kommunen opp eiendommen, og blant annet ble husmannsplassene solgt som egne bruk.

Da kommunen i 1924 solgte Vestby gård for 260.000 kroner til familien Hobøl besto den av 350 dekar innmark og 1.400 dekar skog.

Blant annet var det som i dag er Våglia skilt ut, noe som skulle få stor betydning da boligbyggingen skjøt fart på 1970-tallet.

I 1922 solgte Axel Gulbranson både Vestby og Vik til Enebakk kommune, etter en tvist med ligningsmyndighetene. Foto: Enebakk bygdebok

Selv om det var en opprivende utflytting for Gulbranson-slekta, har deres bidrag og tilstedeværelse satt flere varige, positive spor etter seg i Enebakk.

Carl August Gulbranson (d. 1910), faren til Axel Gulbranson, hadde i 1908 satt av 10.000 kroner (over 800.000 kroner i dagens verdi) til et legat til

Enebakks sykepleie, hvor rentene skulle benyttes til blant annet «menighetssøsterens avlønning».

Vestby sag var et av de største i Ytre i sin tid og i 1904 fikk Axel Gulbranson bygget et digert kombinert fjøs og låve på Vestby som brant ned etter et lynnedslag i 1939.

Vestby bru ble også bygget i regi av godseier Axel Gulbranson, og står her den dag i dag.

Vestby bru i Ytre er et spesielt og lokalt landemerke. Den fikk Axel Gulbranson bygget i årene 1910-12. Gulbransons fetter Bredo Greve var arkitekt. Foto: Gro Arneberg Thoresen

Har serviset

Axel Gulbranson forsvant ut av Enebakk for over 100 år siden, men nå har altså lokalavisen fått et spennende tips, og et telefonnummer på blokka!

I den andre enden er det en blid Axel Fridtjof Gulbranson som svarer. Selv om faren bar på en bitterhet livet ut stiller han seg helt annerledes til saken – og best av alt - akkurat nå nyter han og hans kjære kone Unni livet på hytta i Larvik.

Han ble født i 1939, og var 11 år da bestefaren døde.

– Jeg husker ham som nokså streng, men snill. Vi kalte ham for Aggel, forteller han.

Familien bevarte inventaret fra Vestby, forteller Axel Fridtjof Gulbranson videre, og selv om det er spredt på mange slektninger i årenes løp kan han for eksempel fortelle at på hytta serveres alltid suppe i fransk Limoges-service, opprinnelig brukt på Vestby gods i storhetstiden til bestefaren.

– De er verdens beste tallerkener å spise suppe av!, ivrer barnebarnet.

Fransk Limogé-service, som var i bruk på Vestby gods, og som fortsatt er i daglig bruk, forteller Axel Fridtjof Gulbranson. Foto: Privat

– Vi har masse fra Vestby, fortsetter han.

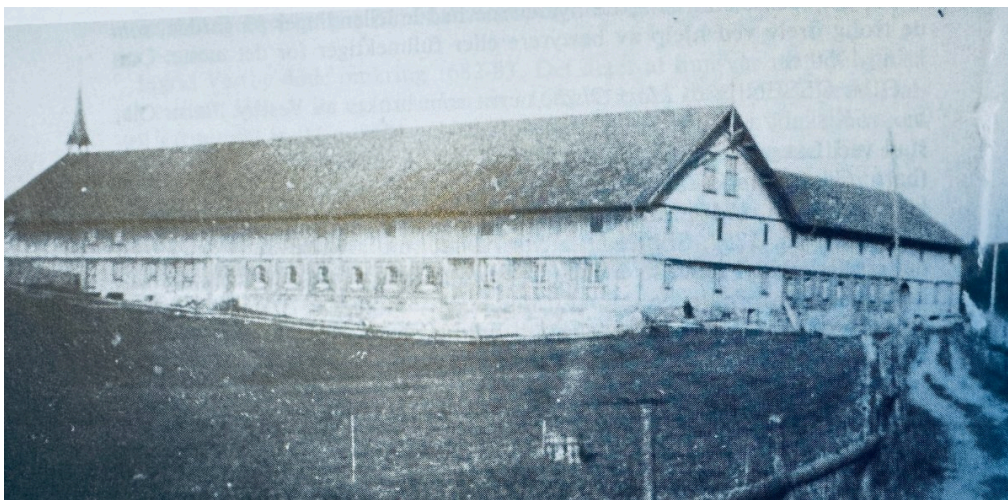
– Det var en festsal der, med plass til 48 personer, og de hadde sølvtøy og flott porselen til like mange. Blant annet har vi et veldig fint kaffeservise, sølv og en gammel flott kiste.

Flere barndomsminner dukker opp:

– Vi har også de malte aneportrettene. De ser jo ut som de kunne hengt på museum alle sammen.

Bildene av Axel Fridtjof Gulbransons oldefar og tippoldefar, samt bestefarens bror, har fulgt ham hele livet.

– De hang på veggen da jeg vokste opp, og særlig eldstemann Hans Gulbranson ser streng ut på bildet, så det fortet jeg meg alltid forbi som liten gutt, humrer han.

Låven brant og en ny ble bygget opp. Den huser i dag Østmarkas golfklubb. Foto: Enebakk bygdebok

En stor opplevelse

– Jeg føler meg stolt når jeg tenker tilbake på familiebakgrunnen vår, og jeg tenker på historien med respekt og glede. Det er ikke det at jeg tenker på det hver dag, men nå har jeg tid til å filosofere litt, sier han.

Familien fortsetter også å la navnene gå i arv til nye generasjoner Gulbranson.

– Jeg har selv tusen spørsmål, og synes det er synd at min far aldri fortalte mer. Men han ville ikke snakke om det. Det var et dramatisk salg som fikk konsekvenser for mange den gang, både for familien og for Enebakk.

Selv om faren selv aldri ville sette sine ben på gården igjen endte det gudskjelov annerledes for Axel Fridtjof Gulbranson. Da han fylte 75 år fikk han dessuten sitt første besøk på gården:

– Det var sønnen vår Carl August som kontaktet familien Hobøl og spurte om vi fikk komme, og det fikk vi. Vi ble tatt veldig hyggelig og hjertelig imot, og jeg fikk se hovedhuset og festsalen som jeg var blitt fortalt om.

Det er ti år siden hele familien Gulbranson fikk en svært så trivelig dag med familien Hobøl på Vestby gård. Foto: Privat

Fra odelsgutt til jurist

– Hvor gjorde Axel Gulbranson av seg etter salget?

– Allerede før salget hadde han bestemt at barna skulle gå på skole i hovedstaden, og derfor hadde han også fått bygget en stor tømmervilla på Gulleråsen, mellom Slemdal og Holmenkollen.

Hit hadde han allerede tatt med seg kjøkkenpersonalet.

– Min far gikk derfor på Hallings skole, og ble jurist, som det var mange av i familien.

Norges Banks priskalkulator opplyser at 1,7 millioner kroner i 1922 ville utgjort nærmere 55 millioner kroner i våre dager.

– Han brukte mye av pengene fra salget på villaen i byen og kjøpte en gård i Holmestrand, som var feriested og hvor han hadde seilbåt.

I 1940 ble Axel Gulbranson enkemann, og han forble alene frem til sin død ti år senere.

– Pengene ble borte, det ble smått etter hvert, og de siste årene etter krigen bodde han hos en av mine tanter.

Jakob Brevig var ordføreren som fikk tilbudet om å kjøpe Gulbranson-familiens eiendomskompleks. Foto: Gro Arneberg Thoresen

Kjørte som 12-åring

– Jeg tror kanskje at det var bra at det gikk som det gjorde. Min far var ingen gårdsdriver, og hadde mange tommeltotter, mens familien Hobøl tar seg av gården på en glimrende måte, sier Axel Fridtjof Gulbranson i dag.

Han fortsetter:

– Selv om jeg ville vært veldig interessert i muligheten til å kjøre traktor. Kanskje til og med hatt to. Det er ingen hemmelighet at jeg alltid har vært opptatt av alt som har med motor og bil å gjøre. Jeg kjørte bil i mange år før jeg fikk sertifikat, og det var far som lot meg få lov, enda han var høyesterettsadvokat. Nå er uansett det forholdet foreldet, ler han.

– Han lot meg kjøre fra jeg var 12 år, og det var ofte jeg som kjørte til Enebakk.

Det er også her vi kommer til Enebakk-linken, for Axel Fridtjof Gulbranson gjorde selv karriere i bilbransjen, og var mangeårig kollega med Terje Sjøberg i Enebakk!

Selv om de begge er pensjonister har de fortsatt god kontakt.

Fra gods til boligområde: Som følge av Enebakks dyrekjøpte eiendomskjøp i 1922 ble Våglia, det populære boligområdet ved Våg, en realitet noen tiår senere da boligbyggingen skjøt fart. Foto: Gunnleik Seierstad

Fra gods til griseskyller

Det er bilinteressen som får frem et av Axel Fridtjof Gulbransons aller morsomste Enebakk-minner:

– Jeg tok selvfølgelig sertifikatet på 18-årsdagen, og deretter ble det sjåførjobb for Dampkjøkkenet i Oslo. Der laget de alt fra blodpudding til snitter, og min jobb var å først kjøre til kjøtthallen og hente blod og dyreskrotter og etterpå kjørte jeg til Enebakk med det som ble til overs, såkalte griseskyller.

Han greier ikke helt å huske eksakt hvor han kjørte, men han passerte Vestby hver eneste dag i perioden.

– Da jeg kom frem ble jeg møtt av to karer som hjalp meg å få spennene ned fra bilen, og en dag hørte jeg han ene ble kalt for Arimer. Pappa hadde fortalt om husmannsplassene under Vestby, og at det var én som reiste rundt og satte de opp. En dag ble han lei, og erklærte at *aldrimer* om han skulle sette opp en husmannsplass til, og etterpå ble det navnet. Jeg spurte om han het Aldrimer, og da han bekreftet det pekte jeg opp mot Vestby og sa «Der er jeg født». Da trodde de jeg bare tullet, lo og sa «Har det gått så galt med Gulbranson-familien at de kjører griseskyller!»

Sølvvet var i bruk på Vestby gods frem til salget, da det ble med på flyttelasset. Foto: Privat

Axel Fridtjof Gulbranson er selv nysgjerrig på spesielt én ting:

– Aggel hadde ikke sertifikat, men faren min hadde, og jeg mener han fortalte at de hadde hatt bil på Vestby gård da han var en 18-19 år. Det var videre snakk om en Minerva, som var en staselig bil på den tiden, men jeg har ikke klart å spore opp om det stemmer. Det var i hvert fall da far fortalte hvordan clutchen på den fungerte at jeg ble interessert i biler...

Kilder:

Enebakk bygdebok, gårds – og slektshistorie, bind 3, utgitt av Enebakk kommune.

Enebakk Herred, bidrag til en bygdehistorie, N.R. Aas, utgitt av Enebakk historielag.

LES OGSÅ

Cecilie gravde frem den glemte historien fra Enebakk: – En vei verdig

LES OGSÅ

Da hun døde overrasket testamentet: – Satt inne med mye penger

LES OGSÅ

Josef Bjerkeland fra Ytre ble ikonisk da han frontet bryggerikampanjen

Les mer om: [Ytre Enebakk](#) [Historisk](#) [Bolig og eiendom](#) [Familier](#)